

Иор. Бадев

ЗАСЛУГАТА НА ЙОРДАНЪ ЙОВКОВЪ

Йорданъ Йовковъ е народенъ писателъ въ най-добрия смисълъ на думата. Въ двадесетъ тома, които той остави като скъпоценно наследство на поколенията, обхванатъ е отъ разни страни цѣлокупния животъ на българина — въ време на миренъ трудъ и въ време на война, при радостъ и при мъка.

Едва ли има въ интимния, семейния и общественъ животъ на българина отъ четвъртъ вѣкъ насамъ по-сжщественъ моментъ, който да не е намѣрилъ своето правдиво и художествено отражение въ разказитѣ, романитѣ и драмитѣ на Йовкова. Но има друго нѣщо, по-сжщественно и по-ценно въ творбата на великия покойникъ. Надъ цѣлата тая необгледна картина на българския животъ, която се развива въ книгитѣ му, трепти и грѣ една неизмѣнна и непринудена обичъ — обичта на Йовкова къмъ човѣка, къмъ българина и къмъ всичко живо подъ слънцето. По бойни полета, по селски друмища, по кръчми, покрай огнището или по нивата, Йовковъ, както малцина писатели у насъ и въ чужбина, намира по-вече добродетелта, отколкото порока у човѣка. Безъ да изпада нито за мигъ въ праздни славословия, Йовковъ намѣри и посочи себеотрицанието и подвига на българския войникъ въ време на война, трудолюбието на българския селянинъ въ време на миръ, и любовта на всички българи къмъ семейството, къмъ земята, къмъ родната имъ земя въ всѣко време. По тоя начинъ книгитѣ на Йовкова ставатъ богатъ духовенъ изворъ, въ който ние, живитѣ днесъ и нашитѣ близки и далечни поколения, ще черпимъ подбуди за национално-самочувствие и за вѣра въ бъдещето на България

Но съ това не се изчерпватъ заслугитѣ и достоинството на Йовкова. Той е надъ всичко и рѣдъкъ художникъ, непостигнатъ у насъ майсторъ на разказа, истински вълшебникъ на художественото слово. Отъ всѣка страница, отъ всѣки редъ въ книгитѣ му блика най-чиста радостъ.

И както у най-великитѣ творци, творбата му презъ радостъ ни тласка къмъ честни, хубави и добри сърдца и ни учи на най-чисто и богато българско слово.

Съ своитѣ високи качества Йовковата книга е не само за насъ, българитѣ, достоенъ даръ. И съ чуждо око гледана, и съ чужда мѣрка мѣрена, тя е все тъй неизмѣнно хубава рожба на писателъ по божие благоволение. Превеждани сж вече Йовковитѣ книги на много чужди езици и на много чужди езици се носи чрезъ тѣхъ духътъ и поезията на нашата земя и възможноститѣ на българския националенъ гений.

Това е грамадната, неопенимата заслуга на Йорданъ Йовковъ за настоящето и бъдещето на България. За тая заслуга българскиятъ

народъ отъ всички краища и българската държава му дължатъ вѣчна признателностъ, която намѣри пръвъ и внушителенъ изразъ въ всенародната скръбъ по случай ранната му смъртъ. Тепърва името на великия поданикъ ще се овѣковѣчава въ стотици почини на българския народъ, който, отдавайки почитъ къмъ незамѣнимия творецъ, ще докаже, че е дорастналъ да го цени и е достоенъ за величието му.

† Йорданъ Йовковъ

София и български писател

За двайсетина години София, въ която сж израстнали съ опитъ, мисль, знание и погледъ за държавата почти всички по-лични представители на българската духовна култура, се разрастна нимовърно много и въ много посоки. Благоустройствено — съ малки и голѣми градини, въ които кипи животъ отъ най-разнообразно естество: вълшебни цвѣта, чиито дъхъ и багри се размѣсватъ съ пѣстритѣ шапчици и чурулика на стотици деца; гладки изопнати пѣсѣчни алеи, които браздятъ и кръстосватъ обширната и свежа зеленина, борова гора съ безкрайни сѣнчести пѣтечки и съ широки слънчеви площадки. Социално — въ столицата на България сж създадени всички условия и отношения, характерни за голѣмия европейски градъ. Имаме типичния центъръ съ голѣмитѣ сгради, съ разкошнитѣ апартаменти, съ надменното доволство и охол-

ство, съ лицемѣрния моралъ и съ изтънчения популенъ развратъ, който се киска иззадъ удобни и скжпи паравани и отъ елегантно изкусителнитѣ подземия на кабаретата; и низко прихлупена периферия съ жилища бърлоги, съ влага подъ леглата, съ мухълъ върху хлѣба, съ открита безнравственостъ и съ скърцаща злоба — богата жетва, която чака опитни жетвари. Тѣ, жетваритѣ, сж само закжснѣли, но ще дойдатъ. София нѣма да избѣгне неизбежното въ живота и развитието на голѣмия градъ: да стане епицентъръ и едновременно съ това огледало на народния животъ въ най-висшитѣ и най-нисшитѣ му прояви. Доскоро, пѣкъ дори и днесъ, столицата на България за културнитѣ деятели, особено за писателитѣ, бѣ само висока, широка и удобна наблюдателница. Наста- нени най-удобно, най-стѣснено подъ покрива ѝ,

всички гледатъ нейде надалече — къмъ селото или паланката — зрителното имъ поле не обхваща дори най-близкото подножие на обсерваторията. Затова, тя, обсерваторията, едва се мърка съ своя собственъ животъ, съ своя собственъ обликъ въ художественитъ снимки на писателитъ-наблюдатели.

Тъ живѣятъ подъ покрива ѝ, дишатъ въздуха ѝ, а очитъ имъ все далечъ отъ нея — къмъ селската кръчма, къмъ хармана, къмъ седѣнкитъ, къмъ потуритъ и сукманитъ. Тая аномалия неизбѣжно ще изчезне. Успоредно съ своето развитие столицата на България ще се наложи на погледа на българския писателъ.

Отсъствието на първия български градъ въ творбата на нашия писателъ е една зѣеща празнина въ нашата литература. За единъ Парижъ отпреди стотици години и отъ наше време има единъ Юго, единъ Зола. Въ тѣхни книги ще намѣрите образа на „града на свѣтлината“ още отъ времето, когато е тнѣлъ въ мракъ и мръсотии и до днесъ, когато по площадитъ и улицитъ му текатъ рѣки отъ свѣтлина, а отъ утробата му завопяватъ цѣли квартали. За единъ Лондонъ имаме единъ Чарлсъ Дикенсъ, който сне въ книгитъ си схлупенитъ стрѣхи на периферията съ цѣлата мизерия въ тѣхъ. За една Прага имаме единъ Лангеръ и пр.

По книгитъ на българския писателъ едва ли нѣкой би могълъ да проследи една или друга стѣпка отъ живота на нашата столица, за да възстанови единъ или другъ моментъ отъ развитието.

И ако рече нѣкой да се заеме съ историята на народа, най-малко градиво за такава задача би намѣрилъ въ художествената литература. Повече биха му помогнали запазени тукъ тамъ въ суровъ видъ спомени и паметта на живи стражи. Има побѣлѣли софиянци, които помнятъ столицата на България горе доле отъ рождението ѝ като столица:

голѣмо село, съ разхвърлени безредно купчини сгради, съ блата и бунища на мѣстата, дето днесъ имаме площади и градини, съ неравни и начупени пѣтища вмѣсто изопнати въ права линия и гладки улици. Че веднага подиръ освобождението София е била и прашна, и кална, и диво селище — това не буди нито почуда, нито тъга: на турцитъ господари и на българитъ роби отъ онова време не имъ е било до изтънченъ урбанизъмъ. Господаритъ се интересували само отъ данѣцитъ, робитъ се грижели само за главата си. Затова пъкъ веднага подиръ освобождението първитъ градски управници се подпретватъ на трескава работа и само за двайсетина години направиха отъ София приличенъ градъ.

Години наредъ после столицата цѣвти успоредно съ общото благополучие на България. Но никога София не е изглеждала така печална, така запусната, изгърбушена, погрознѣла — зловещо тъмна презъ нощта и вонещо мръсна презъ деня — както предъ усиленитъ две-три години подиръ свѣтовната война.

Изоставена отъ безволни управници, разграбвана отъ партизани, столицата на България изнемогваше години наредъ следъ войната. Но... мина тая напасть... Прекосете София сега, кръстосайте улици, булеварди, градини и ще видите не само процесъ на усилено устройство, ами и завършени дѣла на творческа воля и ясенъ строителски погледъ. Чистота, просторъ, свѣтлина, изящна линия, въздухъ, свѣжа зеленина, милиони цвѣта — това е атмосферата, която се създава постепенно въ София.

При тоя външенъ видъ, при тая атмосфера, при оформенитъ вече социални пластове въ вътрешния животъ на столицата българскиятъ писателъ не ще може да остане въ нея като въ обсерватория, отъ която ще наблюдава само българското село.

ИОРДАНЪ БАДЕВЪ

... да поемат малко дъх, че им предстоят още много паданици ...

разнообразни фигури по снѣга съ собствената си фигура. Нѣкой пада точно предъ краката ни и неволно прегръща колѣнетѣ ни. Забелязвамъ, че сте готови да изкажете досада. ... Не бързайте, това е единъ нашъ първостепененъ архитектъ, който строи желѣзно-здрави постройки — нека най-сетне му простимъ, че самъ той е тѣй малко устойчивъ. ... А кой е този звѣнъкъ гласъ, който ни приветствува? Артистка? Нима и такава роль играе?

Виждате, че не съмъ преувеличавалъ: Люлинъ е най-достъпното и привличащо мѣсто за софиянци. Единъ

голямъ салонъ, въ който си даватъ среща софиянци отъ всички съсловия, отъ всички сръди — но съ еднакъвъ стремежъ къмъ природата и нейната здрава красота.

Виждате, прочее, че не съмъ преувеличилъ: софиянци наистина си иматъ радости, софиянци наистина умѣятъ да се радватъ и веселятъ — безъ разлика на съсловие, полъ и възраст — оеднакъви отъ величието на природата, отъ магията на бѣлото опиянение.

Прочее, до недѣля ви каня пакъ!

... Хубаво е на Люлинъ, но безъ закуска — и въ рая не е хубаво ...

Й. Бадевъ

КУЛТУРНИ ВЪПРОСИ

НАШЕТО ИЗКУСТВО

ЖИВОПИСЬ И СКУЛПТУРА

въ X-та обща художествена изложба

Ние мислимъ, че българското изкуство изъ изложбитѣ принася много за националното възпитание. Интересътъ къмъ изкуството, къмъ науката, къмъ рожбитѣ на духа въобще, е единствената сигурна и точна мѣрка за културата на една страна.

Въ тоя смисълъ малката, скромна и мѣлчалива победа, която българското изкуство постига всѣка година въ общитѣ изложби, трѣбва да ни радва като най-надежденъ знакъ за националенъ възходъ.

Въ нея участвуватъ обикновено всички първенци на българското изобразително изкуство и съ най-удобни за показъ рожби на своитѣ дарования. По тоя начинъ общитѣ изложби добиватъ стойностъ на истинско и вѣрно огледало на творческитѣ завоевания на българското изкуство.

Тѣ се установиха вече като периодиченъ показъ. До преди две-три години се изпълняваха повече съ механизма на една традиция, отколкото съ въодушевлението на важна художествена демонстрация. Една отъ причинитѣ за тая студенина бѣха и външнитѣ технически условия на изложбитѣ — главно негодността на изложбенитѣ салони. По стениѣ, подъ картинитѣ, надъ картинитѣ въ тия случайни салони се тъмнѣха огромни петна, които страшно варварски контрастираха съ нѣжнитѣ художествени багри, въ които беднитѣ художници отразяваха възорзитѣ, молитвитѣ на душата си.

Но, слава Богу, свърши се съ тая поразия. Последната, X-та обща художествена изложба бѣ уредена при много по-прилични условия — вече въ салони, които сж замислени и тепърва ще се уредятъ само за изложбени задачи. Повече просторъ, повече свѣтлина — никоя картина да не се чувствува нито на тъмно, нито на тѣсно. Това обстоятелство създава на самата изложба една атмосфера на въодушевление и на свѣтли надежди. Салонитѣ не сж още завършени. Тѣ тепърва ще се нагодятъ технически за многостраннитѣ изисквания на една художествена изложба. Все пакъ, спроти мизернитѣ условия на недалечното минало, външната уредба на X-та обща художествена изложба сочи грамадна крачка напредъ.

Спроти всички досегашни изложби, тя носѣше яснитѣ белези на стремителенъ напредѣкъ на нашитѣ изобразителни изкуства — толкова въ външна техника, въ разнообразие и богатство на изразни сръдства, колкото въ вътрешно — идейно и морално задълбочаване. Все повече изчезватъ въ изложбенитѣ салони следитѣ на наивно труженичество, което има единствената заслуга да поддържа линия на приемственостъ въ развоѣ на нашата живопись.

Наивнитѣ и симпатични усилия на далечнитѣ майстори — учители отстъпватъ вече мѣсто на единъ лекъ и свободенъ творчески замахъ, който иде направо отъ ведритѣ извори на божия даръ и води направо къмъ го-

лѣмото изкуство. Сега, повече и по-ясно отколкото преди една година, въ общата изложба на българскитѣ художници можеха да се видятъ творби, които спокойно и достойно биха издържали най-строгата мѣрка за универсално и вѣчно изкуство. Мнозина отъ художнитѣ, които участваха въ тая изложба, сж показвали съ успѣхъ единични свои работи въ голѣми международни художествени манифестации въ Парижъ, Римъ, Берлинъ, Мюнхенъ и пр. А нѣколцина отъ най-личнитѣ измежду тѣхъ уредиха смѣло и съ съзнание за достоинствата на изкуството си самостоятелни изложби въ чужбина, дето мѣрката за изкуство минава презъ творбитѣ на свѣтовни знаменитости. И нито една отъ тия изложби не бѣ отбелязана отъ критиката съ любезно снизхождение — дължимо на всѣка начеваща култура — не, публика и критика приеха повечето отъ тия изложби съ възоргъ. Отъ такъвъ високъ разредъ майстори бѣха представени въ последната, X-та обща художествена изложба. И, разбира се, думитѣ на Н. В. Царя, че се чувствува гордъ предъ тия ценни завоевания на българския творчески гений, не бѣха само думи на царска любезност и благоволение. Радостта отъ нѣкои картини въ последната обща художествена изложба преливаше, наистина, въ нѣкаква по-широка радостъ, при която личното се губи въ едно по-общо национално самочувствие.

Напредѣкъ имаме, безъ съмнение, въ всички други изкуства, но никжде той не може да бжде така видимъ и убедително показанъ, както въ живописъта чрезъ общитѣ изложби. И, повтаряме, не е само по-голѣмото свършенство въ техниката, което сочи внушителния белегъ на прогресъ въ нашата живопись. Въ много творби отъ X-та обща изложба се виждаше ясно едно ново, обистрено и чисто творческо отношение на художника къмъ предмета и задачитѣ на изкуството му; едно по-високо художническо самосъзнание, което изключва и изобличава безкрѣвното труженичество и безсмислената маниерностъ въ живописъта. Въ свѣтлината на истинскитѣ, искренитѣ, вдъхновенитѣ дѣла изъ нашитѣ изложби все повече и повече бледнѣе, гасне и изчезва бездарната изкуственостъ и измамата въ изкуството. Въ съпоставката между непосредно и направено изкуство въ една и сѣща обща и голѣма изложба проличава най-ясно истината за изкуството.

ПОРТРЕТЪ.

По всички общи изложби, не само у насъ, портретътъ заема първо мѣсто и подиръ него следва пейзажътъ. Може-би това съотношение у насъ е по-постоянно и по-ясно подчертано, отколкото другаде. Защото у насъ живописъта е предимно реалистична — следва покорно и настойчиво старинния и заякченъ отъ вѣковетѣ пѣтъ на подражание на природата. Затова творческата фантазия, която създава художествени символизации и синтези, от-

стжля у насъ мѣсто на талантливото наблюдение. Разбира се, това съвсемъ не намалява даровитостта на художественитѣ подражания.

„Портретъ на маркиза Д. Р.“ отъ Д. Сотировъ

Господството на портрета въ изложбитѣ трѣбва да се обясни и съ едно по-незначително на видъ, но все пакъ правдиво условие. Въ повечето случаи сюжетътъ се налага на художника не отъ вътрешенъ творчески стимулъ, а отъ случайни външни обстоятелства: грижата на художника за всѣкидневно съществуване.

Имало е въ историята на живописѣта време, когато други видове, пейзажътъ напр., не е съществувалъ. Портретътъ всѣкога е билъ на почитъ и, споредъ отношението къмъ него, могатъ да се посочатъ ясни и обособени моменти въ историята на изобразителнитѣ изкуства. Най-бележититѣ творци—живописци сж преди всичко голѣми портретисти. Стѣрчатъ съ недостигнато величие въ историята на изкуствата портрети, въ които художникитѣ сж давали — успоредно съ усѣта си за линия и багра, още и плътъ отъ своята плътъ, духъ отъ своя духъ. Тѣ сж въ сжщностъ най-чиститѣ и най-висши дѣла на изкуство. Другитѣ портрети — ония, които сж точно и покорно и безлично изображение на едно лице и които съставятъ по-голѣмия дѣлъ въ тоя видъ производство, си оставатъ мъртви рожби, даже и когато сж дѣло на изискана техника. Нашата живопись ще остави, безъ съмнение, доста много отъ последния разредъ, но ще остави и портрети съ дълготраенъ животъ.

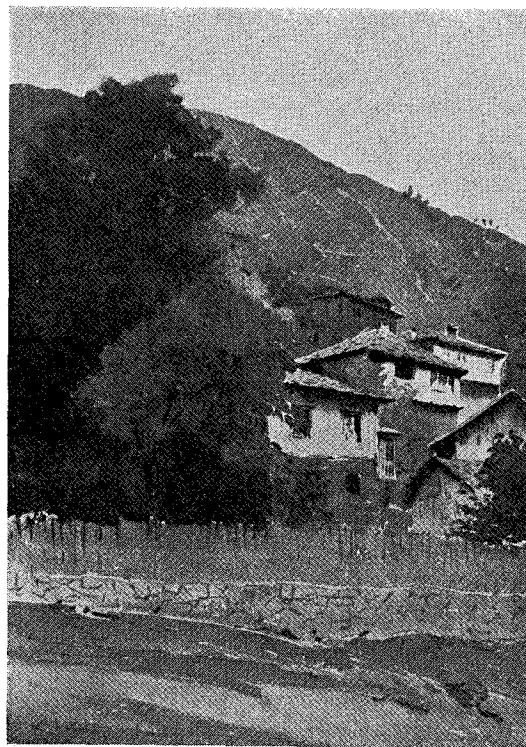
Отъ старитѣ познати и признати у дома си и въ чужбина майстори на портрета, въ Х-та обща художествена изложба имаме „Д-ръ Борисъ Петковъ“ на Н. Михайловъ. Не е само непогрѣшимо вѣрното око, което създава истинския художественъ магнетизъмъ въ портрета на Михайлова. Изписвайки външната линия и отразения въ нея вътрешенъ животъ на своя моделъ, Михайловъ минава неусѣтно въ състояние на творческо съзерцание и създава между себе си и модела нѣкакъвъ духовенъ при-

ливъ. По тоя пжтъ Михайловъ одухотворява платната си и имъ слага печата на безсмъртно изкуство. На това се дължи успѣха и популярността му между най-строгитѣ и най-капризнитѣ къмъ дѣлата на изкуството сръди въ чужбина. Отъ следващитѣ подиръ него по-млади художници най-близо до него, съ единъ високо просвѣтенъ и изисканъ въ най-добрия смисълъ на думата академизъмъ, се нарежда проф. Б. Митовъ. Въ Х-та изложба той участвува съ два портрета: „Голо тѣло“ — прекрасно, безукорно въ линия и, при по-дълбоко вглеждане, малко студено въ кръвъ и внушителниятъ и съ малко примирена благостъ въ очитѣ „Андрея Тошевъ“. Не е, наистина, идеално постигнатата прилика, която образува ключа и тайната на портретната живопись. Но пжкъ никакво друго художествено оживяване не би било възможно въ единъ портретъ, ако не е измината първата и най-важна стѣпка, ако не е преодоляна първата и най-трудна спънка въ процеса на пресъздаването — приликата. Въ тоя смисълъ „академизмътъ“ на проф. Митовъ, доколкото се изразява въ сериозно и добросъвестно отношение къмъ вѣрната линия, е само една висока степенъ на изкуството му. Дѣло на смѣлъ и свободенъ творчески замахъ бѣха двата портрета на проф. Дечко Узуновъ — „Въ ателието“ и „Портретъ“. Мекота и нѣжностъ на багритѣ и единъ живъ нервъ въ общия изразъ, който отразява повече творческо увлечение, отколкото вѣрно око — това сж най-свѣтлитѣ белези, които отличаватъ портретното изкуство на Д. Узунова.

Отъ нѣколко години насамъ въ нашата портретна живопись се затвърди съ свой маниеръ, съ свой стилъ г-ца Руска Маринова и справедливо си извоюва име на портретистка отъ пръвъ разредъ. И тритѣ ѝ портрета въ последната обща изложба: „Инж. Ивановъ“, „Яна Язова“ и „Зизи“ — особено последниятъ — бѣха рожби на една ржка, която пипа и вѣрно, и чисто, и главно съ любовъ къмъ своето дѣло. Като неотразима магия вземаха и око и сърдце обгърнатитѣ съ атмосфера на тишина и съзерцание лица на двата потрета на Д. Сотировъ: „Портретъ на маркиза Д. Р.“ и на „В. П.“ Топлота, обичъ и едно съзнание за висша служба отразяваха изящнитѣ два „Дамски портрети“ на г-ца Цв. Шилиянова, която съ една самостоятелна изложба подиръ общата изразна и се затвърди въ съзнанието на всички ценители и любители на изкуството като рѣдко одарена майсторка на портретната живопись. Дѣхъ на жива и свежа плътъ се излъчваше отъ едно „Голо тѣло“ на Кр. Чокановъ, а въ „Планинецъ“ и „Автопортретъ“ на Шарова бликаше здрава жизненостъ и творческа самоувѣреностъ. Съ хубави портрети участваха въ тая обща изложба още проф. Кожухаровъ („Художница“), Ник. Георгиевъ („Виолончелистъ“), Вас. Стоиловъ („Баба“ и „Румяна“), Обрешковъ („Портретъ“), Петровъ Боянъ („Портретъ на Ф. М. Х.“ и на „В. М.“), Я. Анастасовъ („Портретъ на Н. В. Царя“), Шаханова („Моличето въ лилаво“), Табакова („Баба Радка“), Д. Николовъ („Портретъ на г-жа Мишайкова“), Евровъ („Портретъ на г. К.“ и „Баба Жужковица“), г-жа Генадиева („Портретъ на г-ца Б.“), Б. Златарева („Мърквичка“), Недкова („Автопортретъ“) г-жа Кожухарова („Портретъ“), Петровъ Илия („Портретъ“), Кавалджиевъ („Вакарелка“), Харитинова („П. Джидровъ“), Поптошева („Портретъ“), М. Узунова („Портетъ“) и др.

ПЕЙЗАЖЪ

Отъ единъ вѣкъ и половина насамъ, т. е. откакто романтизмътъ откри за окото на изкуството прелеститѣ на природата, пейзажътъ стана любимъ художественъ видъ и въ поезията и въ живописѣта. Античното изкуство, както и изкуството на европейското възраждане, почти не познаватъ възторга отъ природата. Изгрѣвътъ и залѣзътъ, небесната синева и безкрая на морския хоризонтъ, гордитѣ планински върхове и дивитѣ скали по езерния брѣгъ, тишината въ топла планинска пазва подъ звездно

К. Щъркеловъ — „Изъ Родопитъ“

небе, стихията на дъждовна и снѣжна буря, зелената и стройна снага на елхата, мирисътъ и шепотътъ на цвѣтата — цѣлото това съкровище въ изворитѣ на природата е почти непознато на изкуството отпреди 150—200 години. Едва когато философитѣ и поетитѣ отъ края на поминалото столѣтие захванаха да виждатъ природата не като мъртва маса, а като отдѣленъ свѣтъ, изпълненъ съ животъ и съ тайна, едва тогава природата заживѣ и въ изкуството. Поети, романисти, художници захванаха да черпятъ съ широка шепа отъ нейния богатъ и разнообразенъ животъ и да го пресъздаватъ съ слова и съ багри. И ако рече човѣкъ днесъ да търси досегъ — вътрешни прилики и успоредици между поезията и живописѣта — най-ясно би ги видѣлъ чрезъ пейзажа. Отъ прелеститѣ на природата дори се поблазни и музиката: направиха се презъ втората половина на миналия вѣкъ опити да се създаде и пейзажна музика. Не успѣха. Изпадна се въ жалки звукоподражания, които убиваха въ себе си и природата и музиката. Първичнитѣ и диви тонове на природата се оказаха по сжщината си неподатливи на пресъздаване чрезъ музикални образи. Пейзажътъ, прочее, си остана едно ценно предимство на поезията и на живописѣта. И въ дветѣ тия изкуства ще намѣрите, наистина, въ изоби-

лие така нареченитѣ „мъртви пейзажи“, т. е. механически безлични снимки отъ природата, въ които не грѣе нито единъ лжчъ отъ творчески възторгъ. Една гора, една слънчева поляна, единъ синкавъ хоризонтъ, една планинска пустиня, едно задрѣмало море минаватъ презъ окото на художника като презъ фотографически обективъ и се слагатъ на хартията или на платното вѣрно, но... безъ искрица отъ творчески възторгъ — това е мъртавъ пейзажъ. Но има пейзажи въ слово и въ багри, които сж истинско художествено пресътворение на природата. Природата сама по себе си е по-внушителна и по-хубава и отъ най-хубавитѣ фотографски изображения. Напразно би било всѣко човѣшко усилие да се достигне божествеността ѝ или дивото ѝ величие. Радостта, която очакваме отъ единъ пейзажъ въ слово или въ багри, не е равнозначна на радостта отъ природата — тя си е специфична радостъ отъ едно лично художествено пресъздаване. Въ всички голѣми общи изложби може да се проследи различието между пейзажъ — снимка и пейзажъ — картина. Разбира се, само пейзажитѣ — картини оставатъ достойни на истинското изкуство.

Въ Х-та обща художествена изложба личеа преди всичко четири картини на първомайстора на пейзажа у насъ — К. Щъркеловъ — кжтчета отъ природата, които носятъ свѣтлитѣ белези на голѣмото изкуство: дълбоко и бистро, свѣтло и искрено — каквото е изкуството на ро-

Проф. Гуджезовъ — „Жътва“

денитѣ майстори. То не показва нито въ единъ мигъ изкуствено усилие за новостъ, оригиналностъ и дълбочина и затова се възприема, слага се широко въ душата на зрителя, леко, безъ усилие, по пжтя на чистото съзерцание. То носи въ сжщината си, въ сърдцето си една творческа оригиналностъ, въ чиято атмосфера се диша свободно, дълбоко и съ най-висша радостъ. Редомъ съ Щъркелова и твърде сроденъ нему иде Атанасъ Миховъ съ три пейзажа: „Слънчева пѣсенъ“, „Марица“, „Рила зиме“. И той има око за багри, които малцина виждатъ или въобще не съществуватъ въ живата природа. Природата не му се натрапва, не му е случаенъ моделъ. Той я търси съ особень усетъ за външнитѣ ѝ форми и за вътрешния ѝ животъ. Бѣлотата и покоя на снѣга, прозрачната синева и хилядитѣ нѣжни оттенѣци на слънчевата пѣсенъ и на во-

дата — това сж мигове от живота на природата, творчески оплодени въ душата на художника. Борис Денев бѣ представенъ въ Х-та изложба съ нѣколко одухотворени кѣтчета отъ българската природа: „Край с. Бояна“, „с. Слатина“, „При краварника“ и др. И той, както всички родени творци, въ подбора на мотивитѣ си не губи нито време, нито сили въ дирене на незнани и несигурни пѣтища. Затова е и толкова плодовитъ, най-плодовитиятъ отъ първитѣ наши художници. И тукъ, както и въ други негови изложби, виждате все ония стари, порутени, запустени и забравени кѣшурки. Но вгледайте се въ скрития имъ животъ: отъ платното се излъчватъ и се вплитатъ въ вълшебна игра живи, свежи и нѣжни багри, които ви изпълнятъ душата съ свѣтлина и радостъ. Живо и възторжено отношение къмъ природата имаме въ приятно свежия „Черепишки манастиръ“ на Райко Алексиевъ, въ далечната и неуловима дрезгавина на простора въ „Родопи отъ Караманджа“ на проф. Кожухаровъ, въ „Мусала“ на Крискарещъ, въ „Камчията“ и „Скалитъ“ на Морозова. Морето бѣ оживѣло съ мистиката на бездната и безкрая си въ „Лодкарь“ на първия нашъ маринистъ — Мутафовъ и въ „Ропотамо“ на М. Жековъ.

Единъ любимъ предметъ на художествено пресъздаване напоследъкъ у насъ — старинна кѣша — който сочи едновременно битъ и пейзажъ, бѣ застъпенъ доста много и въ даровити работи въ Х-та обща изложба. На първо мѣсто имаме „Мотивъ отъ Карлово“, „Пазарѣтъ въ Карлово“ отъ смѣлия и предприемчивъ майсторъ на тоя видъ живопись у насъ — Н. Таневъ, който на нѣколко пѣти вече, и съ успѣхъ, показва изкуството си въ голѣми европейски градове.

Интересни и даровити работи отъ тоя родъ бѣха дали Ив. Христовъ — „Пейзажъ отъ Айтосъ“ и „Асеновградъ“, Бойдевъ — „Изъ Созополъ“, Пауновъ — „Стара черква“, Топлийски — „Изъ Дупница“, Косевъ — „Изъ Дръново“, Петровъ К. — „Изъ Делиормана“

Измежду младитѣ все още недостатъчно познати художници, великолепно работи въ пейзажи, които се гледаха съ възторгъ и будѣха надежди за развитие и възходъ, имаме въ „Пролѣтъ“ и „Пиринъ планина“ отъ Йорданъ Гешевъ, въ „Омортаговъ мостъ“ и „Край барата“ отъ Д. Чокановъ. Хубави, чисти и добросъвестни пейзажни работи бѣха дали Д. Занковъ — „Пейзажъ“, Ив. Ивановъ — „Край Симеоново“, Вълчевъ Н. — „Водопои на Искъръ“, Стайкова — „Пашмакли“ и „Скали“, Стаматовъ — „Бачковскиятъ манастиръ“.

Въ Х-та изложба имаше пейзажи съ една особена модерна техника, която, безъ да пресъздава художествено природата, убива естествената ѳ поезия. Отъ тия пейзажи се отдѣлятъ, наистина, и се натрапватъ най-много на вниманието имената на художниците: Сиракъ-Скитникъ, Станчевъ, Куйкова, Цоневъ.

КОМПОЗИЦИЯ И НАТЮРЪ-МОРТИ.

Докато въ портрета и въ пейзажа имаме предимно подражание на природата, въ композицията се намѣсва личната мисль, въображението, мирогледътъ на художника. Една художествена композиция предполага една идея, единъ замисль, който обединява съставкитѣ ѳ; тя е понѣкога чисто дѣло на творческо въображение и отразява отношение на художника къмъ важенъ психологически, мораленъ или социаленъ проблемъ. Единичнитѣ фигури въ нея не сж самоцелни образи — тѣ важатъ

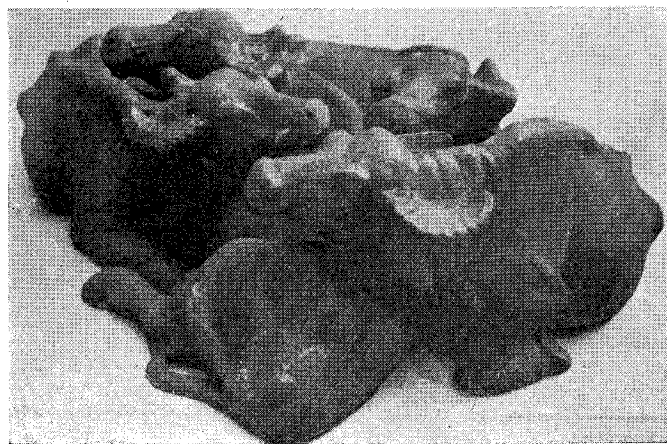
повече като изразни срѣдства за една мисль, единъ възгледъ или едно чувство, което ги обединява. Композицията е въ всички случаи по-малко или по-вече идейна живопись и, естествено, предполага не само владение на техника, ами и единъ по-дълбокъ съзерцателенъ и идеенъ животъ. Има композиции, и тѣ сж мнозинство, въ които съставнитѣ образи сж прекрасни сами по себе, но се съединяватъ механически. Въ тѣхъ залудо бихме търсили вдъхновяваща или просто обединяваща идея или настроение. Има други композиции, въ които идеята или настроението покриватъ несвършенствата на единичнитѣ образи. Най-свършено дѣло на изкуство сж ония, които съчетаватъ едното съ другото: върната изработка на единичното и творческа дълбочина и непосредность на цѣлото.

Въ нашата живопись композицията все още не е широко застъпена. Едно свидетелство за това бѣше и последната обща художествена изложба. Едно настроение на лѣчезарна радостъ и на смѣхъ бликаше въ залѣтата отъ слънце „Жътва“ на проф. Гудженовъ. Оригинална по техника бѣше „Приятелки“ на Асенъ Василиевъ. Тя е отъ оня разреда композиции, дето се чувствува, по волята на самия художникъ, повече върната и интересна изработка на единичното, отколкото художествената изразность на цѣлото. Богатъ въ багри и настроение бѣ изгрѣвътъ въ „На работа“ отъ Кавалджиевъ. Едно по-голѣмо идейно и морално задълбочаване сочеха тритѣ картини на Машевъ: „Крали Марко“, „Изкупление“ и „Донкихотъ Български“.

НАТЮРЪ МОРТЪ въ живописъта означава пресътворена или оживѣна природа. Ако видѣтъ на мазенъ кашкавалъ или на круша масловка въ чиния на масата дразнятъ и събуждатъ апетита, пресъздаването имъ чрезъ багри на платно нѣма никакво отношение къмъ глада и изобщо къмъ инстинктитѣ. Въ този смисль истински художествени натюр-морти въ Х-та обща изложба ни бѣха дали Н. Аврамовъ, П. Василевъ и О. Шаханова. Цѣлтъ, при които външниятъ видъ и дѣхътъ се чувствуватъ презъ творческото око на художника, ни дадоха предимно жени художници: Б. Златарева, Н. Кожухарова, Р. Поптошева. Графиката бѣ талантливо представена отъ работи на проф. Захариевъ, „Ив. Николовъ Образописовъ“ и „Оброчище“; отъ Тузсузовъ „Нестинари“ и др. Хубави табла съ декоративна живопись бѣха дали Ал. Миленковъ — „Изъ Рила“, П. Георгиевъ — „Пѣсень“ и „Скици за операта Оберонъ“, Кършовски, Вл. Рилски. Представени бѣха достойно и най-добритѣ майстори на нашата карикатура: Ал. Божиновъ, Ил. Бешковъ и Ал. Добриновъ.

СКУЛПТУРАТА, въ която не сж възможни произволни оригиналничения въ изразни срѣдства, бѣ застъпена въ Х-та художествена изложба много достойно. Свѣтли белези на изкуство отъ високъ разреда сочеха „Бюстъ на Н. В. Царицата“ и „Момиче“ отъ Андрей Николовъ, „Биволи“ отъ проф. Ив. Лазаровъ, „Сестра ми“ и „Ехо“ на Дулуловъ, „Слончето“ и „Пингвини“ на П. Киселинчевъ, „Панчо Владигеровъ“ на Далчевъ. Прекрасни бѣха „Бюстъ“ на Спиридоновъ, „Дръ Ив. Московъ“ на Пейковъ, „Гладиатори“ на Дуковъ, „Ломжичи“ и „Другари“ на В. Гачевъ, „Глава“ на Марковъ, „Голо тѣло“ на Занковъ, „Фигурка“ на В. Емануилова, „Донъ Базилио“ на Павловъ, „Дръ Миховъ“ на Кецкаровъ, „Слънцятъ“ на Радославовъ, „Здравко“ на Кръчмаровъ.

Стѣпкитѣ на нашата скулптура изобщо сж извънредно бодри и стремителни — всички посочени одухотворения на камѣка сж свѣтло и очебийно доказателство за това.

Проф. Лазаровъ — „Биволи“

МОДЕРНИЗЪМЪ.

Никога въ историята и никжде по свѣта новото въ изкуството не е било последица отъ съзнавани търсения. Всѣко ново време създава новъ душевенъ строй, който се отразява спонтанно въ дѣлото на великитѣ. Новото по тоя начинъ иде по несъзнаванъ пѣтъ, като естествена проява на развитието. Най-добритѣ, най-блѣстящитѣ теории за изкуство сж краенъ изводъ отъ самото изкуство — тѣ никога не го предхождатъ. Мюсе въ поезията, Делакроа въ живописъта бѣха романтици съвсемъ независимо и много преди теоритѣ за романтизма. Най-отличителниятъ и едновременно съ това най-свѣтлитъ белегъ на изкуството е, че е непосредно, наивно, просто и свободно. Когато едно дѣло на изкуството е рожба на съзнавано усилие да се нагоди къмъ една теория за изкуство или да постигне оригиналность, случва се обикновено следното: вижда се, чувствува се самото усилие като спѣнка на художественото възприятие, а преследваната „оригиналность“ дразни и въ повечето случаи отблъсва. Нито едно „течение“ отъ ония, които бѣха резултатъ на съзнавани търсения, не се задържа въ никое изкуство. Всички си отминаха и си отминаватъ, като оставятъ по нѣщичко за любопитенъ споменъ. „Следъ всички усилия, — каза бележитиятъ френски академикъ Рене Баше въ последното тържествено заседание на петтѣ Академии въ Парижъ—, да се обоснове научно, чрезъ математическитѣ теории на Анри Поанкаре, кубизмътъ претърпѣ корабкрушение. Въ есенния салонъ тази година плуватъ тукъ-тамъ нѣколко останки отъ това корабкрушение, но и тѣ сж на пѣтъ да потънатъ въ морето на забравата. Кубизмътъ остана да живѣе, пречистенъ и смекченъ, въ бояджийството, въ книговезничеството, въ орнаментитѣ и особено въ килимитѣ на модернитѣ апартаменти.“

Тия думи на френския академикъ се отнасятъ абсолютно до всички „школи и течения“ въ живописъта, които сж плодъ на нѣкаква случайна, преходна реакция и образуватъ мода — тѣхната сждба ще бжде неминуемо корабкрушение.

Съ радостъ подчертаваме, че въ Х-та обща изложба на нашитѣ художници крайноститѣ на нѣкогашнитѣ увлечения отъ тоя родъ бѣха поприжпени. Имаше ги, разбира се, въ салона на „новитѣ художници“, но ограничени въ количество и смекчени нѣкакъ въ сжщина. Ето: Веневъ съ своя „Автопортретъ“ и „Желѣзничаръ“, въ техниката на които се чувствува истинска творческа оригиналность, Сотировъ Ст. съ сочния си „Портретъ“, Цоневъ К. „Композиция“, Пейковъ съ пълния съ настроение „Орачъ“, Елисеевъ Бор. съ „Арлихъ“, „Тоалетъ“ и „Фигура“, Станковъ съ графиката си; Недева В. съ „Автопортретъ“, Мерзанъ съ „Чистачки“, Неновъ Ив. съ „Тоалетъ“, Обрешковъ съ „Портретъ“ и „Пейзажъ“ и Петровъ Б. съ двата си портрета — бѣха нови и свежи, безъ да скланятъ къмъ крайноститѣ на никой модернизъмъ. Истинскиятъ талантъ самъ намира пѣтя си и се прочиства и изяснява, за да установи необходимото за всѣко общуване между себе си и свѣта. Този процесъ на изясняване се вижда и като общо явление въ срѣдата на модернитѣ въ нашата живопись. И това е единъ отъ ней-свѣтлитѣ белези въ развоая на нашето изкуство.

ТЕАТЪРЪ

ПОСЛЕДНИТѢ ПИЕСИ ВЪ НАРОДНИЯ ТЕАТЪРЪ

ДРАМА

„Врагъ на народа“ отъ Х. Ибсенъ

Въ репертуара на драматичния отдѣлъ при Народния театъръ Ибсеновиятъ „Врагъ на народа“ е седма по редъ пиеса за тоя сезонъ.

Имаше вече случаи да видимъ отъ началото на сезона до сега пиеси отъ най-разнообразенъ националенъ

Сцена отъ „Врагъ на народа“
(Отъ лѣво на дѣсно: О. Кирчева (Петра), Свѣжина (г-жа Стокманъ), Ив. Кирчевъ (Капитанъ Хортеръ) и Л. Золотовичъ (Дръ Стокманъ))

произходъ: унгарски, чехски, сръбски и пр. Това е въ духа и въ задачитѣ на самия театъръ: да запознава българската публика съ чуждата художествена култура и да